

Hellere en sådan åndens berusende balnat end endnu en klimakonference

- Om Botho Strauß' Spiegel-essay 'Der Plurimi-Faktor'

”Men I frimodige! I er jo mere tildækkede end enhver muslim i burka”. Således lyder den på én gang hvasse og desperate anklage mod de bornerte Facebook-tilpassede vesterlændinge i den tyske dramatiker og forfatter Botho Strauß' (f. 1944) seneste essay *Der Plurimi-Faktor*. Essayet blev offentliggjort i slutningen af juli i *Der Spiegel*, hvor det på én gang blev lanceret som en markering af 20-året for Strauß' tidligere Spiegel-essay *Anschwellender Bocksgesang* (da. *Tiltagende bukkesang*) og som et koncentrat af bogen *Lichter des Toren*, der udkom en måneds tid senere.

Tiltagende bukkesang blev et vendepunkt i den tyske samfundsdebat, idet essayet vakte en eksplicit højreorienteret kulturkritik til live ved blandt andet at etablere politisk ukorrekte valgslægtskaber med Ernst Jünger, Martin Heidegger og slige. I det just genforende Tyskland, hvor forsoningsfesten mellem øst og vest var på sit højeste, banede Strauß således vejen for en alternativ position; en position der på én gang afviste liberalismens frihed og socialismens lighed og i stedet talte med en elegisk stemme om at genvinde myten, autoriteten, sproget og nationen. Kradse sager, som man ikke havde hørt fremført så selvsikkert og klart siden Hitler formåede at hive den slags ned på et sørgeligt masseniveau, som Thomas Mann, der også engang kunne henregnes blandt de højreorienterede radikal-konservative, et sted siger det.

Men hvad nu? 20 år er gået og den højreorienterede position er for længst sikret i de fleste europæiske lande i både åndsliv og politik; Front National er for tiden størst i Frankrig, Frihedspartiet er det i Holland. Er Strauß' nye essay da et hyldestskrift over tingenes lykkelige tilstand? Langt fra! Højredrejningen i Europa synes overhovedet ikke at imponere ham. For både til højre, til venstre

og i midten råder Strauß' selvopfundne begreb "plurimi-faktoren", som essayet også bærer som navn: "At gøre de fleste til den øverste interessesfære. At erklære, at bredden er toppen".

Enspænderen, der hverken tilhører de fleste eller bredden, "har ikke længere nogen prestige, men forekommer for de fleste som en latterlig figur", skriver Strauß. Men modsat andre højreorienterede fantasier, er enspænderen her ikke blot en distingveret åndsaristokratisk europæer. Hos Strauß er den latterliggjorte og udstødte enspænder også den troende muslim: "De fleste vender sig allerede med forargelse væk, så snart deres sædvanlige livsstil støder på religiøse grunde", skriver Strauß og fortsætter:

Vi fylder den troende og anderledestroende ved siden af os med vores utrættelige frihed, men tænker ikke på, finder ikke bare det mindste af deres moralske frihedsindskrænkning efterlignelsesværdig eller lade det smitte af på os. Afsmitningen skal kun ske ensidigt. At betvivle autoritet hører imidlertid til pligten som det demokratiske overrationale selvindlysende angiver.

Strauß åbner her et tankevækkende spørgsmål: Hvorfor er den højreorienterede ikke dybt fascineret af den troende muslims autoritetstro, hans strenge patriarkalske opdragelsesmønstre, hans religiøse stolthed, hans pietet og afsondrethed fra det småborgerlige kapitalistiske liv i stedet for skråsikkert at stå vagt om en skrantende ånd på en selvudråbt uriaspost mere tildækket end nogen muslim i burka? "Jeres burka er et fæstnet hylster af sprogpjalter, af ikke-tilsynekomst, af ikke-kunnen-se, I ser ikke hinanden, og det I siger, forbliver usagt", fortsætter Strauß anklagen, der også indeholder spor af den teknologikritik, som er et af de mest centrale temaer i essayet.

I den konservative kulturkritik har teknologikritikken traditionelt været et væsentlig brændpunkt, men måske fordi højreintellektuelle og -politikere selv bolttrer sig i ny teknologi for at udbrede deres synspunkter og iscenesætte sig selv, er teknologien ikke længere så oplagt et mål. Så meget mere er det forfriskende, at Strauß, der selv lever fuldstændigt afsondret fra "de nye mediers bakteriesværme", genopliver teknologikritikken. I *Tiltagende bukkesang* antydede Strauß en lignende kritik af massemedierne og særligt af tv-kanalen RTL, ligesom man også i hans skønlitterære værk ser

sådanne antydninger. Mest bemærkelsesværdigt måske i stykket *Stor og lille* fra 1978, hvor hovedpersonen Lotte, der i 2012 blev portrætteret af Cate Blanchett på *Barbican Theater* i London, i lange monologer beklager sin smertelige eksistens i telefonrøret i en lille telefonboks: Ingen ser hende, hun ser ingen, det hun siger forbliver usagt; telefonboksen som hun fortvivlet har søgt skjul i bliver i symbolsk forstand hendes selvvalgte burka.

På samme måde med Facebook: Schillers fantasi i *Ode til glæden* – EU's 'nationalsang' – om en lykkelig forsoning af alle verdens folk, ”anså man i lang tid for en dristig poetisk overdrivelse før det viste sig at det var Facebook-venskabets fremtid man besang. Deri er gamle ensomhed og gamle selskabelighed begge fortabte. Et spredt dynasti af eneboere har forvandlet jordens åsyn”, skriver Strauß med henvisning til den argentinske forfatter Jorge Luis Borges. Facebook er altså i virkeligheden – ja, man kan næsten ikke modstå fristelsen – en faceburka!

Strauß' teknologikritik har imidlertid også en æstetisk, nærmest koreografisk dimension. Og netop det er ganske originalt og tiltrængt. Den febrilske hånd, der ved mindste udsigt til ventetid søger i lommen efter et stykke elektronik, ansigtet, der stirrer tomt og dumt ned i telefonskærmens verden, de hvileløse, kejtede tryk på skærmen – alt dette står jo i skærende kontrast til fortidens promenade, hvor fremtoning – *appearance* – var altafgørende. Det er det åbenlyst ikke mere: ”Den moderne ånd”, skriver Strauss, med henvisning til Hugo von Hofmannsthal,

er mennesket med bogen i hånden, som den knælende med foldede hænder var ånden i en tidligere tid. Gestussen ved udgangen af det moderne er mobiltelefonen ved øret (eller den ensomme med headset ævlende med sig selv). Den læsendes åndsnærværelse, såvel som den knælendes, var forudsætningen for deres deltagelse. 'Nettet' er derimod en forkortelse for en ubegrænset mangel på deltagelse, som ekskluderer intet og ingen. Kun åndsnærværelsen lukker det ude.

For Strauß handler teknologikritikken altså ikke om teknologiens muligvis skadelige virkninger på naturen, men om den åndsnærværelse der går tabt med teknologiens indtog i alle afkroge af vores eksistens. Dermed går også den klassiske kultur tabt, forklarer Strauß: Othello og King Lear er ikke længere egnet til sceneindstilling, deres lidenskab er ufattelig for ekspedienterne og kunderne i Apple Store.

Selv for nutidens lærde er lidenskabens ufattelig, fortsætter Strauß: Parzival, Tristan, Lancelot, vor kulturs store helte, fortolkes som heteroseksuelle konventioner! Selv Spenglers og Nietzsches dystre undergangsvisioner, der før tjente ”begunstigelsen af kunstnernes selvberuselse og det ophøjede udsyn over aftenlandet, har ingen gennemslagskraft længere”. Bekymringen for fremtiden er i dag reduceret til ”den gesjæftige købmandsbekymringen om fremtiden, fyldt med usikker beregning, fordærvet analyse og antropocentriske halvsandheder”. ”Undergangsfyrværkeriet bestod af funkende ord, som den millenariske følelse krævede til undergangsfesten, sådan noget gentager sig ikke, prognoser sover ind”. Men, sukker Strauß, ”hellere en sådan åndens berusende balnat end endnu en klimakonference”.

